

Journal of Applied Tourism Research

2021, Vol. 2, No. 1, 71-86

ISSN: 2717-8951

APPROACHES OF IMPORTANT RESEARCHES CONTRIBUTING TO TOURISM THEORY

Kaan Berk DALAHMETOĞLU¹ & Kutay OKTAY²

Abstract

While the phenomenon of tourism has become a rapidly developing sectoral and industrial one, it has also been a scientific issue. It is understood that the transformation of tourism into a science depends on the theory and the studies that support this theory, which the different ideas and philosophical views put forward without the aim of reconciliation and harmony with each other. The purpose of this study, contributing to tourism theory different perspectives of researchers Their contributions to the literature were investigated. In addition it is aimed to contribute to the limited amount of national and foreign literature on this subject. Important researchers in the literature have different concepts and theories. In the study, the theories put forward by the researchers had has been examined. In the method of the study, a comprehensive literature review was conducted on researchers whose theories about tourism and multidisciplinary tourism were accepted by using qualitative research method. After the findings based on different discussions were dealt with impartially, the subject of tourism was examined in terms of scientific philosophy. As a result of the examination of the studies, tourism; It was concluded that it is in the emerging sciences category and is open to theoretical developments.

Keywords:

Tourismology,
Tourism
Science,
Tourism
Theory

Article

History:

Received:

18 Mar 2021

Accepted:

30 Jun 2021

TURİZM TEORİSİNE KATKI SAĞLAYAN ÖNEMLİ ARAŞTIRMACILARIN YAKLAŞIMLARI

Özet

Turizm olgusu hızla gelişen bir sektörel ve endüstriyel bir hal alırken bir yandan da bilimsel açıdan ele alınan bir konu olmuştur. Turizmin bir bilim haline dönüşmesi araştırmacıların farklı düşünce ve felsefi görüşlerin birbiriyle uzlaşma ve uyum amacı olmadan ortaya attıkları kuramı ve bu kuramı destekleyici çalışmalara bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, turizm teorisine katkı sağlayan araştırmacıların farklı bakış açıları ile literatüre yaptıkları katkıları araştırmaktır. Ayrıca çalışmanın bu konuda oldukça kısıtlı miktarda olan ulusal ve yabancı literatüre katkı sağlaması da amaçlanmaktadır. Literatürde yer alan önemli araştırmacıların farklı kavramları ve teorileri bulunmaktadır. Çalışmada araştırmacıların ortaya koyduğu teoriler incelenmiştir. Araştırmanın yönteminde nitel araştırma yöntemi kullanılarak turizmoloji ve çok disiplinli turizm dalı hakkındaki teorileri kabul görmüş araştırmacılar üzerine kapsamlı literatür taraması yapılmıştır. Farklı tartışmalara dayanan bulgular tarafsız olarak ele alındıktan sonra turizmoloji konusu bilimsel felsefe yönünden incelenmiştir. Çalışmaların incelenmesi sonucu turizmin; oluşmakta olan bilimler kategorisinde yer aldığı ve teorik gelişmelere açık olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar

Kelimeler:

Turizmoloji,
Turizm
Bilimi,
Turizm
Teorisi

Makale

Geçmişi:

Alınan tarih:

18 Mart 2021

Kabul tarihi:

30 Haziran 2021

¹ ORCID: 0000-0003-2477-7183, Kastamonu Üniversitesi, kaanberkdalahmetoglu@gmail.com

² ORCID: 0000-0002-5329-3324, Kastamonu Üniversitesi, koktay@kastamonu.edu.tr

1. Giriş

Turizm olgusu, bir taraftan dünyada hızla gelişen bir endüstri olarak bilirken, diğer taraftan bilimsel açıdan ele alınan bir konu olmuştur (Çetin ve Demiroğlu, 2007). Özellikle sanayileşmenin etkisiyle artan refah seviyesi ve gelişen teknolojiler turizmin gelişmesine hız kazandırmıştır (Çallı, 2015). İkinci dünya savaşından sonra gelir düzeyi ile beraber olarak artan boş zaman, dünyadaki barış ortamı, ulaşım ve teknolojideki gelişmelerin sonucunda turizm küresel bir endüstri halini almıştır. Daha fazla insan kısa sürelerde uzak mesafelere seyahat edebilir hale gelmiştir (Başdaner, 2018). Turizmin bir kitle hareketi olarak ortaya çıkmasından sonra turizm faaliyetleri ekonomi biliminin konusu olmuştur. Turizm, dünyada ülkeler üzerine önemli ekonomik katkılar sağlayan bir faaliyet alanıdır. Turizm faaliyeti genellikle gelişmekte olan ülkeler için, döviz girdisi yaratan, istihdam sağlayan bir endüstri olarak önem arz etmektedir (Zengin, 2010). Turizm konusu ilk olarak 1800'lü yıllarının sonlarına doğru bilimlerin ilgi konusu olmaya başlamıştır. O yıllarda İsviçreli, Avusturyalı ve Alman bilim adamlarının öncülüğünde çalışmalara başlanmış sonuç olarak turizmin ekonomik bir olgu olduğu ortaya çıkmıştır (Gülcan, 2009). Turizm özellikle bir ekonomik gelişme olarak incelendiğinde araştırmacıların önceliği olarak sadece ekonomik yararı ele alınmıştır. Bundan dolayı şirketlerin, turizm yatırımcılarının istekleri doğrultuda şekillenmiş ekonomik önceliklere yer verilmiştir (Yüksel, 2019).

Turizm konusu ilerleyen zamanlarda ilmi açıdan ele alınan ve önemi artan bir konu olmuştur (Toskay, 1983). Kapsamı günden güne genişleyen turizm konusu özellikle sosyal bilimlerde yer alan birçok disiplin tarafından incelenmiştir. Çok sayıdaki disiplinin, turizm olgusunu açıklamak için sürdürdüğü çalışmalar sonucunda ortaya çıkan turizm bilgisi zamanla ayrı bir bilim olduğunu konusundaki tartışmalarında beraberinde getirmiştir (Gülcan, 2009). Turizm, bazı ülkelerin ekonomik katkısı fazla olmasıyla ekonomistlerin, turistlerin gittikleri bölgelerde yer alan bireyler ile etkileşimleri sonucu sosyologların, turizm endüstrisi içinde yer alan kuruluşlar bakımından işletme bilimcilerin ilgi konusu olmuştur. Bu durumdan dolayı turizmin, diğer bilim dalları ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Her disiplin kendi metodolojik yaklaşımıyla turizmin kavramsal açıdan ele almış, incelemiş ve hipotez geliştirerek ortaya attıkları teoriler ile desteklemeye çalışmışlardır. Turizmin bilim açısından incelenmesi daha sonraları hız kazanarak 21. Yüzyılda ortaya farklı bilimlerin, kendi bilimsel bakış açılarından yola çıkarak turizm bilgisini ortaya çıkarmıştır (Sert ve İkiz, 2012).

Geçmişten bu yana turizmin bilimselleştirilmesi ile beraber 1960'lı yılların sonlarına doğru turizm sadece ekonomik olgu olarak bakılmaması gerektiği anlaşılmıştır (Jafari, 2003). 1970'li yıllarda ortaya atılan turizmoloji terimi ise, turizmi inceleyen bilim dalı olarak ele alınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Dinçer vd., 2007).

Turizm teorisinde farklı perspektif yaklaşımlar yer almaktadır. Turizm olgusunu ayrı bir disiplin olarak incelemede bulunan ilk yazar Fransız Leiper olduğu bilinmektedir (Sert ve İkiz, 2012). Leiper turizm araştırmalarının ayrı bir disiplin çerçevesinde incelenmesi gerektiğini ve turizm kavramını "Turoloji" olarak benimseyerek turizm eğitime önemli katkılar sağlayacağını vurgulamıştır. "Turoloji" kavramının gelişip ayrı bir disiplin olarak uygulanması halinde bu alanda çalışan araştırmacıların bilgi düzensizliğinin azalacağını ve daha fazla fayda sağlayacağını belirtmiştir (Leiper, 1981). Erik Cohen, "Turizm sosyolojisi: yaklaşımlar, sorunlar ve bulgular" isimli araştırmasında turist teriminin araştırma yönünden zengin içerikli olduğunu ve genel anlamda devletlerin ve turizm endüstrisinin ihtiyaçlarına yönelik kullanıldığını belirtmiştir. Cohen, bu araştırmaları "Turistoloji" olarak ele almıştır (Cohen, 1984).

Ulusal olarak öne çıkan turizm bilimi kavramını Gülcan (2009) ayrıntılı bir şekilde incelemiştir. Çalışmasında, Turizmin gelişimini kronolojik olarak ele almış daha sonra ise turizm araştırmacıları ile turizmin bir bilim dalı olup olmadığı konusunda çalışma yapmıştır. Gülcan,

Turizmin disiplinin gelişiminde önemli bir faktör olan çok disiplinli yapısını çalışmasında vurgulamıştır.

Bir diğer bilimsel açıdan yaklaşan Öngel (akt. Sert ve İkiz, 2012) konuya “Teorisi varsa bilimdir” şekliyle turizmde disiplinler arası ve çok disiplinli yapısının sonucu olarak turizmin terminolojik ve paradigmatik sorununa, dağınık turizm bilgisine dikkat çekmiştir

Turizm olgusunda yaşanan güncel gelişmelerin takip edilmesi ve bu konuda olan “Turizm teorisi” araştırmalarının arttırılması gerekmektedir. Turizm teorisi araştırmaları literatürde incelendiğinde turizm konusunda artış olmasına rağmen teorik anlamda eksiklikler görülmektedir. Bu çalışmada hızla gelişen ve büyüyen turizm endüstrisindeki ve turizm araştırmalarındaki ortaya atılan teoriler incelenmiştir. Bundan dolayı araştırmanın bir takım soruları vardır bunlar: Turizmin tarihsel gelişimi nasıl olmuştur? Turizm teorisine disiplinler arası katkı sağlayan önemli araştırmacılar kimlerdir?

2. Turizmin Tarihsel Gelişimi

Turizm olgusu sadece seyahat kavramı olarak düşünüldüğünde, insanlığın oluşumundan bu yana var olduğu kabul edilmektedir (Çallı, 2015). Tarihi çağlar değiştikçe turizmin temel amaçları da değişiklik göstermiştir. Tarihte; merak, avlanma, din, sağlık, eğlence, boş zaman değerlendirilmesi gibi pek çok sebepten dolayı gerçekleştirilen seyahatler, günümüzde daha çok tatil kavramı ile yapılmaktadır. Turizm dinamik bir olgudur. Refah seviyesinin artması, gelişen teknoloji, ulaşımda kolaylıklar gibi nedenler turizmin gelişmesine katkı sağlamıştır (Sert ve İkiz, 2012).

Turizm, tarihsel değişim ve gelişim açısından incelendiğinde, Avrupa’dan dünyaya yayılan, dünya genelinde siyasi ve sosyo-kültürel değişimlere neden olan Rönesans hareketleri, Yeni Çağ’da seyahate olan etkisini de hissettirmiştir. Rönesans hareketlerinin İtalya’da başlamasıyla, ülke 1400’lü yılların sonundan itibaren Avrupa’nın ekonomi, sanat ve kültür merkezi haline gelmiştir. Seyahat için büyük bir adım olan Grand Tur’ların oluşmasına uygun ortam yaratmıştır. (Bhatia, 2002).

Turizm tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan Grand Tur’lar, 17. yüzyıldan 19. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdürmüştür. Dönemin soylu ve zengin kesiminin katılım gösterdiği bu turlar eğitim zevk ve kültür amacıyla yapılmıştır. Grand Turlar; Fransa, İtalya, İsviçre ve Almanya’da belirli rotalar ile uzun bir süre yapılan geziler şeklinde olmuştur. 19. yüzyılın sonlarına denk gelen, modern öncesi dönem diye adlandırılan bu dönem sosyal sınıf farklarının kapanması ile son bulmuştur (Goldner ve Ritche, 2006).

Yakın Çağ’ın dünya tarihinde siyasi ve önemli endüstriyel değişimlerin yaşandığı bir dönem olduğu bilinmektedir. Günümüzdeki anlamıyla seyahat faaliyetleri ve modern turizmin de başlangıcı bu döneme rastlamaktadır. Sanayi devrimi ile birlikte toplumun yaşam şekli büyük ölçüde değişmiştir. Makineleşmenin insan hayatına girmesiyle işgücüne dayanan işler makineler vasıtasıyla yapılmaya başlanmıştır. Makineleşmenin ulaşımda kullanılmasıyla birlikte kitle turizm hareketleri başlamış orta sınıfta turizme katılımı sağlanmıştır (Solmaz, 2019).

Sanayileşmenin ilk yıllarında kırdan kente göç başlamış ve kentlerde nüfus yoğunluğu artmıştır. Hızlı kentleşme olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Kentte yaşayan üst sınıf bireyler, kentlerde oluşan kirlilik ve diğer olumsuz faktörlerden uzaklaşma ihtiyacı duymuşlardır. Bundan dolayı sağlık ve dinlenme amaçlı seyahatler gerçekleşmeye başlamıştır. 18. Yüzyılda pek çok kaplıca mekânları ortaya çıkmış ve sahil kentleri popüler hale gelmiştir. O yıllar, sadece üst sınıfa mensup bireylerin seyahat ettiği yerler olmuştur. Toplumdaki diğer kesime bakıldığında ise hayatlarını sürdürmek için çalışmak zorunda kalmışlardır (Robinson ve Picard, 2006).

Sanayileşmenin hızlanmasıyla ülkelerin milli gelirleri artmıştır. Ülkelerin ekonomik kalkınmasıyla beraber kişi başına düşen gelir de yükselmiştir. Böylelikle bireylerin satın alma gücü artmıştır. Gelişen refah seviyesiyle beraber bireylerin tüketim alışkanlıkları değişmiş turizme olan talep artmaya başlamıştır (Kozak, 2013).

Turizm endüstrisi gelişmeye devam ederken 20. Yüzyılın başlarında I. Dünya savaşının çıkması yerel ve küresel turizmi olumsuz yönde etkilemiştir. Savaşın son bulmasıyla turizm hareketliliği tekrar bir ivme kazanmıştır (Gündoğdu, 2019).

1929 yılında yaşanan ekonomik buhran ile turizm faaliyetleri tekrar durma aşamasına gelmiş ve o yıllardan II. Dünya savaşının bitimine kadar olan süre boyunca da durağan seyretmiştir. II. Dünya savaşı bittiğinde oluşan barış ortamı ve havayolu taşımacılığının ilerlemesi turizmin gelişmesine önemli bir katkı sağlamıştır. Bir ülkeden başka bir ülkeye ulaşım kolay hale gelmiştir. Bu bağlamda turizm faaliyeti küresel boyutta kitle turizm olarak gelişme göstermiştir (Wall ve Mathieson, 2006).

Dünyada, kitle turizmin hız kazanmasıyla 1990'lı yılların ortalarından itibaren alternatif turizm kavramı gündeme gelmiştir (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008). Alternatif turizmin ortaya çıkmasına, kitle turizm hareketlerinin doğa, tarihi, kültürel vb. varlıklarına zarar verdiğinin anlaşılması neden olmuştur. Bununla beraber öncelikle kültürel varlıkları ve doğayı koruyucu faaliyetlere ağırlık verilmiştir. Kültür turizmi, ekoturizm, gibi sürdürülebilir alternatif turizm çeşitleri, turizme katılan bilinçli insanların artmasıyla gelişme göstermiştir (Gülbahar, 2009).

Turizmin günümüze kadar olan süreçte hızla gelişmesinde pek çok etmen söz konusu olmuştur. Turizmin gelişmesine katkı sağlayan önemli faktörleri sıralayacak olursak; teknolojik gelişmeler ve sanayileşme sonucunda ortaya çıkan boş zaman, eğitim seviyesinin ve kalitesinin artması, milli gelirin yükselmesi sonucu artan refah seviyesi, dünyada oluşan barış ortamı gibi nedenler yer almaktadır (Mason, 2008). Bunların yanı sıra sağlık sektörünün hız kazanmasıyla ortalama insan ömrü uzamış ve turizm insanların yaşamı boyunca yapabileceği bir hareketlilik haline gelmiştir (Urry, 2009).

3. Bilim, Disiplin, Teori

İnsan var olduğundan bu yana yaşadığı çevreyi merak etmiştir. Bundan dolayı sosyal ve doğal ortam merak edilen konulardan birisi olmuştur. İnsan, merakı ve birtakım ihtiyaçları doğrultusunda gözlemediği çevreyi açıklamaya çalışmıştır. Bireyler, gözlemediği evren ve evren içindekileri açıklamaya çalışırken; varsayımları, düşünceleri ve efsaneleri kullanarak bir takım olgulara anlam vermeye çalışmışlardır (Ural, 1984).

Türk Dil Kurumu (2019) tarafından yapılan tanıma göre “Bilim” sözcüğü; “Evrenin veya olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışılan düzenli bilgi” şeklinde tanımlanmıştır.

Oxford İngilizce Sözlüğü'nde (2003) ise bilim tanımı şu şekilde yapılmıştır: Bilim; neden, merak ve amaç amacı güdülen fiziki çevre ve evrenin düşünce, gözlem, deney aracılığıyla düzenli bir şekilde incelenmesini de içine alan entelektüel ve pratik disiplinler bütünüdür.

Bilime, bilim felsefesi açısından bakıldığında ise farklı yaklaşımlar ile tanımlamalar yapılmaktadır.

Einstein (1940)'a göre bilimin tanımı: “Bilim, düzensiz algılar ve duygu verileri ile mantıksal olarak düzenli düşünme arasında uygunluk sağlama çabasıdır”.

Russell (1977) çalışmasında, gözlem ve gözleme dayalı akıl yürütme formlarıyla önce dünyaya ilişkin olayları ve daha sonra bu olayları birbirine bağlayan olguları bulma arayışının bilim olduğunu vurgulamıştır.

Lindsay (1963) bilimi, gerçeği arama etkinliğinden yola çıkarak insanın deneyim ve yaşantısını anlamaya yönelik yaptıkları eylemler olarak tanımlamıştır.

Campbell ve Robert (1921) ise bilimin, pratik ve açık bilim olarak iki tür boyutunun olduğunu savunmuştur.

Moles (2004) tarafından yapılan çalışmada, bilim iki kategori halinde incelenmiştir. Bunlar, “oluşmuş bilim” ve “oluşmakta olan bilim” adıyla çalışmada yer almıştır. İçerdiği bilgiler gereği, mantık kuralları çerçevesinde birbirleri ile tutarlılık gösterdiği ve bütününe içinde herhangi bir durumun çelişki halinde olmadığı, özellikle pozitif bilim örneklerinin oluşturduğu bilim oluşmuş bilim adını almaktadır. Oluşmakta olan bilimlerin tanımı yapıldığında ise, doğru veya yanlış sonsuz olmadığı, sübjektif olduğu, değişime her an açık bir bilim olduğu ele alınmıştır. Oluşmakta olan bilimler, pozitif bilimler kapsamında değerlendirilmeyen dalların da bilim olarak kabul edilebileceğini ifade eden Moles (2004), geliştirdiği “belirsizin bilimi” kavramıyla ise bu alanlardaki teorik düzenlemelere ve sosyal bilimlere ışık tutmaktadır.

Öngel (1983), bilimin, yaşamda var olan farklı olayları kendine özgü bir yöntem ile inceleyen teorilerin tümü olduğu vurgulanmıştır.

Disiplin, kendine özgü içeriği olan ve belirli metotlarla bir alanda bilgi üretimi yapan, daha ileri seviyede bilgiler geliştirebilen araştırma alanına verilen isimdir (Apostel vd., 1972).

Disiplinler arası yaklaşım, bir konuya ait olan içeriğin farklı disiplin alanına da dâhil olması durumudur. Farklı disiplinlere ait bilgilerin anlamlı bir biçimde bir araya getirilmesi ve kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 1996). Farklı yorumlarla ele alınan disiplinler arası yaklaşım konusu çeşitli bilim adamları tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır.

Jacops’a, (1989) göre disiplinler arası yaklaşım, bir kavram, konu veya tecrübenin araştırılması için çeşitli disiplinlerin yöntem bilgisinden yararlanılmasıdır.

Kline’e, (1995) göre disiplinler arası yaklaşım, iki ya da daha fazla disiplinin bir birleriyle ilişkisi, Yıldırım’a, (1996) göre ise, belirli var olan kavramlar ile disiplinlerin bir araya getirilip anlamlı bir bütün oluşturulmasıdır.

Perkins (1994) ise disiplinler arası yaklaşımı; farklı disiplinlerden faydalanılan bilgi zenginliği, doğru cevabın tek bir disipline bağlı kalmadan arandığı kavram olarak ifade etmiştir.

Disiplinler arası yaklaşım, belirli bir disipline ilişkin bilgileri tamamen farklı bir disipline aktarmak değildir. Bu yaklaşımın temelinde saptanan bir olgunun anlamlı bir bütün halinde ele alınması ve farklı disiplinlerin yaklaşımlarından yararlanılmasıdır (Yalçın ve Yıldırım, 1998). Farklı türde disiplinlere ait bilgilerden yararlanılarak belirli bir konunun incelenmesi üzerine kurulmuştur (Ceran ve Onarıcıoğlu, 2018).

Bilim olaylara ve olgulara anlam vermek için kavramlara dayalı oluşturulan teori ve hipotezleri kullanmaktadır. Bu bağlamda teori ve hipotezlerin temel amacı, doğal ve sosyal olaylardan yola çıkarak evrende var olan faaliyetlerin işleyişini bilimin kullandığı yöntemler ile açıklamaktır (Öngel, 1983).

Teori, her bilim adamının açık veya örtük olarak benimsediği dünya görüşünü oluşturan fikirlerin bütünüdür. Bu kapsamda sadece toplumsal değerleri değil aynı zamanda bilim çerçevesinde kabul edilen görüşleri de kapsamaktadır (Ural, 1994).

Teori, görgül verilere dayalı olarak ve deneysel incelemeler ile ortaya konulan mantıklı ve tutarlı düşüncelerin tümüdür. Araştırmacıların temel amacı olguları formülize etmektir. Bir olguyu açıklayan sistematik ve mantıklı kavramların tümü teori olarak adlandırılmaktadır. Teori, nedenlerle bağlantı kurularak bir fenomenin nasıl meydana geldiğini açıklar. Fenomenlerin ortaya çıkışını ve sonuçlarını ele alır. Ortaya çıkması olası olgular teoriler vasıtasıyla tahmin edilmektedir. Bilimsel teoriler, esneklik özelliği ile inançtan ayrılırlar. Bunun temelinde teorilerin değişkenliği ve açıklık yapısı söz konusudur (Balso ve Lewis, 2007).

Teori, farklı kişiler tarafından farklı şekilde kavramsallaştırılır ve tek bir anlamı yoktur. Bununla birlikte, genel olarak teorinin fenomenlere açıklamalar sunmaya çalıştığı kabul edilir (Mouza, 2018).

Bacharach (1989) tarafından yapılan çalışmada teori kavramı, kavramlar arasındaki ilişkiyi bir dizi sınırlar ve varsayımlar içerisindeki etkileşimin ifadesi olarak tanımlanmıştır.

Aristoteles (1996)'dan akt. Balcı (2019)'ya göre bilimsel teoriler, doğrunun bilimi olduğunu vurgulanmıştır. Bu bağlamda teorik bilimler eylemle ya da üretmeyle ilgili değildir. Amaç sadece bilmektir, şeklinde yer almıştır.

4. Turizmin Bir Bilim Dalı Olarak Değerlendirilmesi

Turizm geçmişten günümüze kadar istihdam olanakları ve ekonomik getirilerinin yanı sıra sosyo-kültürel etkileri ile de gelişmiş disiplinler arası bir konumda bulunmaktadır. Sosyal ve ekonomik alanda giderek daha çok çalışma konusu olan turizm endüstrisi sosyal bilimlere ilişkin araştırmalar için önemi gittikçe artan bir konu olarak görülmüştür (Lew vd., 2004). Turizm endüstrisindeki gelişmelerle beraber devletlerin plan ve politikaları ile önemli hale gelmesi turizmin eğitimi ve bilimsel yaklaşımı da gerekli hale getirmiştir. Turizm okulları ilk olarak Avrupa'da turizm işletmelerinin ihtiyaçları doğrultusunda mesleki bilgi ve beceriyi personellere verebilmek için turizm okulları kurulmuştur. İlerleyen zamanlarda dünyanın bir çok yerinde akademik çerçevede, turizmin birçok alanına iş gücü sağlayacak eğitim olanakları sunulması amaçlanmıştır (İnui vd., 2006). Üniversitelerde turizm eğitiminin bilimsel yaklaşımla verilmesine ve turizmin uluslararası akademik kapsamda bilim olarak değerlendirilmesine yönelik tartışmalar halen devam etmektedir (Hoemer, 2002).

Turizm olgusunun temel bilim dallarına göre nispeten yeni bir konu olması ve tam oturmamış bilim olarak değerlendirilmesi turizm konusunda farklı yaklaşımları da beraberinde getirmektedir. Bazı araştırmacılar turizmi bir disiplin olarak ele alırken bazıları ise disiplinler arası bir alan olarak yorumlamaktadırlar. Metotlarla desteklenen çalışmalarda turizme alan olarak yer verilmektedir (Tribe, 1997).

Turizme yönelik tartışmalar genellikle, turizmin yalnızca farklı disiplinlerin konusu olabileceği yönünde yaklaşımlar sunulmasıyla meydana gelmektedir (Dinçer vd., 2007). Turizm olgusunun bilimselleştirilmesinde ilk adım 1960'lı yıllara dayanmaktadır. Turizmin bilim dalı haline gelmesi, o yıllarda turizmin sadece ekonomik bir olgu olarak ele alınmasının yanında diğer etkilerinin farkına varılması ile başlamıştır (Jafari, 2003). İlerleyen zamanlarda ise özellikle 1970'li yıllarda ortaya atılan turizmoloji kavramı turizm olgusunu araştıran bir bilim dalı olduğunu göstermektedir (Dinçer vd., 2007).

Turizmoloji teriminin kullanılmaya başlamasıyla turizmin sadece ekonomik boyutunun değil aynı zamanda çeşitli bilim dallarıyla ilişkisi olduğunu anlamak mümkündür. Bu bağlamda sosyal ekonomiden maliyeye, ekolojiden biyolojiye, sosyolojiden mimariye, kadar uzanan kendi içinde kuralları olan ve çok yönlü bilim disiplinleriyle etkileşim halinde olduğuna işaret etmektedir (Göksan, 1978).

Veal (1997), turizmin çeşitli bilim dallarıyla ilişkili olduğunu ve öne çıkan bilim dallarının; sosyoloji, ekonomi, coğrafya, psikoloji-sosyal psikoloji, tarih-antropoloji, felsefe ve siyaset bilimi olduğunu belirtmiştir. Goeldner ve Ritche (2006) yaptıkları çalışmada turizmin çoklu disiplinler yapısını vurgulamışlardır. Turizm olgusunun ekonomik, politik, sosyal, coğrafya, psikoloji, antropoloji bilimleri ile yakından ilişkili olduğu bilinmektedir. Turizmin diğer bilim dalları ile ilişkilendirilmesi kısaca aşağıdaki maddelerde özetlenmektedir:

- **Turizm ve İşletme** Turizm olgusunun içinde seyahat işletmeleri, konaklama işletmeleri, yeme-içme işletmeleri ve buna benzer turizm faaliyetlerine cevap verebilecek kurum ve kuruluşlar yer almaktadır. Bu bağlamda turizm ve işletmecilik bilimine ortak bir çalışma konusu oluşmaktadır. Turizm alanında yatırım kararları, plan ve projelerin oluşturulma aşamasından başlayarak turizm işletmelerinin kurulmasına olan süreç ve bu süreç sonrasında yapılan faaliyetler turizm işletmeciliği alt disiplini alanını oluşturmaktadır (Timur, 2010).
- **Turizm ve Ekonomi:** Turizm, gelişim göstermesiyle beraber ekonomi konusunun çalışma alanı olmuştur. Ekonomistler hızla gelişen turizm endüstrisinin ekonomik etkileri üzerine durmuşlardır. Yapılan çalışmalarda, turizm hareketliliğinin ülke gelirlerine etki ederken ödemeler dengesinde ki olumlu gelişmeler ile kamu gelirlerinin ve buna bağlı olarak ülkelerin refah seviyesinin artacağına işaret etmişlerdir (Kreishan, 2010).
- **Turizm ve Coğrafya:** Coğrafya disiplini ile yakından ilgili olan turizm olgusunun temelinde turistik bölgeler yer almaktadır. Turizm bölgelerinin fiziki planlanması, bölgelerde yarattığı değişikliklerin tespiti turizmle ilgili çoğu konuya işaret etmektedir. Coğrafyanın çalışma sahasının geniş bir alanı kapsamaması nedeni ile turizm bilimine olan etkisi oldukça yüksektir (Goeldner, Ritchie ve Charles, 2006). Turizm ve coğrafya arasındaki önemli bağlantı Turizm Coğrafyası adı verilen bir disiplin türünün gelişmesine neden olmuştur (Kozak vd., 2008).
- **Turizm ve Sosyoloji:** Son yıllarda üzerine oldukça fazla araştırma yapılan turizm sosyolojisi konusunun gelişmeye devam eden bir alan olduğu bilinmektedir. İnsanların ve grupların davranışlarının toplum üzerinde etkilerini inceleyen bir alan olan sosyoloji, turizm ile iç içedir. Goeldner vd. (2006)'a göre turizmin sosyal bir aktivite olduğu savunulmuştur. Bu bağlamda turizm sosyolojisi, hem turizme katılan bireylerin hem de yerel halkın sosyal davranışlarını incelemektedir.
- **Turizm ve Antropoloji:** Antropoloji turizmde kültürler-alt kültürler ve insan kültürü arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkilerin meydana getirdiği sonuçları üzerine odaklanmaktadır. Antropologların turizm araştırmalarında ele aldıkları ana temalar kavramsal olarak ikiye ayrılmaktadır. Bazıları turizmin kökenini anlamaya çalışmakta, diğerleri ise turizmin etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Stronza, 2001).
- **Turizm ve Psikoloji:** Turizm olgusunun temelinde insan vardır. Bireyler turizm etkinliklerine katılmada psikolojik tatmin sağlama arayışı içindedirler. Turizm ve Psikoloji ilişkisinde; bireylerin katıldıkları turizm faaliyetleri ile ilgili beklentileri, turizme katılarak sağladığı tatmin düzeyi ve tüm turizm faaliyetlerinde tutum ve davranışları, yabancılarla ilişkileri psikoloji biliminin inceleme konuları arasında yer almaktadır (Maviş vd., 2002).

5. Turizm Teorisine Katkı Sağlayan Önemli Araştırmacıların Yaklaşımları

Araştırmacılar teorik yaklaşımlar ile turizm konusunu analiz etmeye çalışmışlardır. Turizm hareketliliğine katılan bireyler, turizm araştırmacılarının temel yapı taşı oluşturmaktadır. Turizm çerçevesi içerisinde gerçekleştirilen çalışmalar geçmişten günümüze varlığını sürdürmektedir. Konuya yeni bir bakış açısı kazandıracak potansiyele sahip kuramlar, araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Geçmişten günümüze turizm hareketlerinin nedenleri ve sonuçları ele alınarak birçok araştırmacı tarafından yaklaşım sunulmaya çalışılmıştır.

Turizm ile ilgilenen disiplin yaklaşımlarının çokluğu, araştırmacıların farklı bakış açıları ile kuramlar geliştirmesine neden olmuştur (Lew vd., 2004). Mevcut teoriler, turizmin diğer disiplinlerle ilişkilerini açıklamaktadır, ancak turizmin kendi kendine yeten bir epistemolojik yapısı henüz sağlanamamıştır (Gülcan, 2009).

Tribe (1997), bir disiplinin kabul edilmiş bir tanımı olması gerektiğini savunmaktadır. Smith'e (1989) göre turizm tanımları ilgiye bağlı olarak değişebilmektedir. Gerçek, nesnel, evrensel ve bağımsız bir tanımı olmadığını vurgulamıştır. Darbellay ve Stock (2012), turizmde bilimsel bilgi üretiminin iş odağı nedeniyle ihmal edildiğini vurgulamışlardır. Bu nedenle epistemolojik çalışmaların eksikliğine işaret etmişlerdir.

Cooper, Fletcher, Gilbert ve Wanhill (1993), turizmin bir disiplin olarak kabul edilecek teorik derinlik seviyesine ulaşmadığına vurgu yapmaktadır. Ayrıca bu konudaki felsefi düşüncelerin yokluğuna ve turizmde bilimsel araştırma eksikliğine de vurgu yapmışlardır.

Barreto'ya (2004), göre "Bilimsel bir yaratım eksikliği, yeni teoriler üretmeyi sağlar" şeklinde vurgusu, turizme sunulan yaklaşımların hala gelişmeye devam ettiğini açıkça belirtmiştir.

Önemli araştırmacılar turizm olgusunun genel resmini ortaya koymuşlardır. Daha detaylı ve geniş kuramlar neticesinde ele alınan turizm konusu farkı kuramların ortaya atılması ile araştırma konusu olmuştur.

Nash'a (1981), göre turizm turistin etkinliklerin tümü olduğu vurgulanmıştır. Turisti ise boş zamanını seyahat ederek geçiren kişi olarak ele alarak yaklaşım sunmuştur.

İlk turizm sosyologlarından olan Cohen (1979) ve MacCannel (1999), turizmi modernliğin getirdiği rasyonel yapısından bir kaçış olarak görmüşlerdir.

Dann (1977), tarafından yapılan çalışmada, turizme katılan bireyleri seyahat etmeye teşvik eden etkiler üzerinde durulmuştur. Teorisine genel olarak itme ve çekme faktörlerini ele almıştır. İnsanların turizme katılmasını yani itme faktörünü, bireylerin egolarından kaynaklanan bir tür kaçış olarak değerlendirmiştir. Çekme faktörü olarak ise bir destinasyonda bulunan özelliklerin insanı cezbetmesi insanları seyahate iten bir güç olarak tanımlamıştır. Çalışmasında "Turist neden seyahat eder? Sorusuna "Kaçmaktır" şeklinde cevap bulmuştur.

Franklin (2003), turizme katılan bireyleri, modern hayattan bir kaçış olmadığını, modern hayatın bir parçası olduğunu vurgulamıştır.

Leiper (1990), çalışmasında, turizmi model olarak ele almıştır. Turizm tanımını geliştirmek için bir sistem metodolojisi kullanmıştır. Kuramında itici ve çekici faktörlerin neler olduğuna yer vermiştir. Turizm faaliyetlerinin bütün olarak inceleyen araştırmacı; birey ve işletmenin yanı sıra fiziki, teknolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik çevrenin etkilerine de yer vermiştir. Oluşturulan model diyagramında turist oluşturan bölge ve turist destinasyon bölgesinde itici ve çekici faktörlere yer vermiştir.

Nash (1981), Turizme katılan bireylerin sadece gezip görmek amacıyla seyahate çıkan insanlar olarak değil, “boş zamanını seyahat ederek geçiren kişi” olarak tanımlamıştır. Teorisinde, turizmin boş zaman etkinliği olduğunu savunmuştur. Toplumlar arasındaki bir karşılaşmayı içeren etkileşimsel bir turizm görünümünün meydana geldiğini belirtmiştir. Ayrıca çalışmasında turizmin bir süreç veya bir sistem olarak düşünülebileceğini savunmuştur.

Tribe (1997), turizm teorisinde epistemolojik özellikleriyle ortaya çıkan yeni bir model oluşturmuştur. Yaptığı çalışmasında turizmi olgusunu sorgulamıştır. Turizmin iş kolu olmasını ve turizmin iş dışı yönlerini ele alarak kavramsallaştırılması önerilmiştir. Model, turizm çalışmalarının nasıl geliştiğine, turizm dünyasının nasıl görüldüğüne ve akademisyenler ile turizm işletmecilerin arasındaki bölünmelerin nedenlerine işaret etmiştir.

Graburn “Turist Farklılaşması” teorisini ortaya atmıştır. Bu bağlamda turizme katılan bireylerin yaşamlarındaki olağan faaliyetlerden kurtulma isteklerinin bir sonucu olarak turizm hareketine katılmaktadır. Turizmde katılan bireylerin davranışlarında kısa süreli farklılaşmalar meydana geldiğini savunmuştur. Ortaya attığı kuramı örnekler vererek destekleyen Graburn, turistin gittiği bölgede normalden daha fazla yiyecek içecek tükettiğini veya kılık-kıyafetinde değişiklikler yapmasını bu kapsamda değerlendirmiştir. İnsanların turizm faaliyetleri boyunca farklı zamanlarda ve farklı mekanlarda sergilediği davranış biçimlerini gözlemleyerek tespit etmiştir (Deniz ve Kalem, 2018).

Seppo E. Iso- Ahola (1982), “Sosyal Psikoloji Modeli” altında turist motivasyonuna farklı bakış açısıyla değerlendirme yapmıştır. Bireyleri turizme yöneten ruh haline vurgu yaparak aynı zamanda varış destinasyonunda çekici kılan unsurların etkisine de değinmiştir. Bireyin yaşadığı ortamı rutin olarak değerlendirmiş bu rutinin dışına çıkmasındaki istekleri değerlendirmiştir.

Plog’un Turist Tipolojisi Modelinde, turistlerin karakterlerine bağlı olarak seyahat türleri ve seyahat etme eğilimleri üzerinde durulmuştur. Bu kuramda; bireyi seyahate yönlendiren unsurlar, kişisel özellikler ve turist davranışları arasında ilişki bulunduğu ortaya konulmuştur (Plog, 1974).

Pearce, tarafından yapılan çalışmada “Turizmin Sınıflandırılması ve Turist Tipolojisi” teorisine üzerine durulmuştur. Farklı tipte turist ve turizmin olduğunu kategori halinde incelenmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Turistlerin ziyaret ettiği yere ve amacına göre turizmin sınıflandırılması gerekliliğini belirtmiştir. Bundan dolayı; eğlence ve turistik gezi odaklı rekreasyon turizmi, iş turizmi, inanç turizmi veya sağlık turizmi arasında farklar bulunduğunu amaç bakımından incelemiştir ve turizm tipolojileri oluşturulmuştur (Pearce, 1994).

Turizmin bir endüstri olduğunu savunan Smith ve Stephen (1994), turizmin bir süreç olduğunu yapılan çalışma ile teorisini desteklemiştir. Turizmin yapısını beş unsurdan oluşan model olarak inceleyen araştırmacılar turizm tartışmalarına önemli bir katkı sağlamıştır. Oluşturulan modelde tesis, hizmet, konaklama, katılım ve seçim özgürlüğü yer almaktadır. Bunları ham girdiler, ara girdiler ve çıktılar yoluyla değerlendirmişlerdir.

“Turist etkisi algısı” çalışmasıyla turizm teorisine önemli katkı sunan Francois vd. (1980), insanların turizm faaliyetine katıldıktan sonra sosyo-ekonomik ve destinasyon bölgesinin durumuna göre değişim gösterdikleri üzerinde durmuşlardır. Bu bağlamda turizmin etkisi algısı teorisine ilişkin çalışmalar yapmışlardır. Turistler, yerel halk bakış açısıyla değerlendirilerek Santa – Marta’da çalışma gerçekleştirmişlerdir. Yerel nüfus üzerinde gerçekleştirilen turizm etkisi algısına ilişkin çalışmada, yerel halkın turistlere karşı turist etkisini faydalı buldukları görülmüştür.

Nunez (1989), turizme antropoloji disiplini ile ilişkili bir teori sunmuştur. Ev sahibi- konuk teorisinde turizmi iki yönüyle değerlendirmiştir. Teorisinde iki grup etkileşime girmeden önce

hazırladığını ve etkileşim esnasında önceki rutin hayatından daha farklı içeriğe sahip davranış ve performans belirttiğine işaret etmiştir. Antropoloji disiplininin çoğunlukla turizmin belirli bölgede girişinden sonra yerel topluluklarının kültürlerine yaşanan değişime odaklandığını belirtmiştir.

Jafari (1977), turizmi teorik yaklaşımıyla ele almıştır. Kuramında turizmin iki unsurdan meydana geldiğini bunların, arz tarafı ve talep tarafı olduğunu belirtmiştir. Arz ve talep taraflarının meydana gelmesinde, turizme katılan bireyin hem kendisinin hem de destinasyon bölgesinin sosyo -kültürel, ekonomik ve fiziksel ortamların neden olduğunu belirtmiştir. Bir başka çalışmada ise Jafari (2005), turizmi bir yandan belli bir gerçekliğe, olgular kümesine işaret eden bir terim olarak kullanılırken diğer yandan da bu olgular hakkında bilgi üreten araştırma alanının adı olarak kullanılabilmesine vurgu yapmıştır. Turizmi çok yönlü endüstri ve tam anlamıyla çok disiplinli bir araştırma alanı olarak tanımlamaktadır.

Cropton (1979), tarafından ortaya atılan “Kararlı denge durumu” teorisi bireylerin seyahate çıkmasındaki nedenleri ele almıştır. Bu teoriye göre motivasyonel sistemde dengesizlik olduğu durumlarda ihtiyaçların arttığını belirtmiştir. İnsanların seyahate yönelmesinin nedenleri ele alınmıştır. Bu nedenler; kendini değerlendirmek, saygınlık edinmek, algılanan sıradan ortamdaki kaçmak, rahatlamak, keşfetmek, yeni ilişkiler kurmak, sosyal etkileşimi kolaylaştırmak, akrabalık ilişkilerini geliştirmek, yenilik (yenilenmek) ve eğitim olarak sıralanmaktadır. Bireyin kendisinden kaynaklı meydana gelen bu motivasyonlar itici seyahat motivasyonu olarak ifade edilebilir olduğunu belirtmiştir.

MacChannel (1999), turizm ve turist yaklaşımlarını analiz ederek sınıf düzeyine göre kuram oluşturmuştur. Turist teriminin, orta sınıf düzeyine mensup insanların deneyim yaşamak için gezip görme faaliyetinde bulunan insan olarak kullanmıştır. Bu deneyimde “meta-sosyolojik” kuram öne çıkmaktadır. Bu teori, turistin genel anlamıyla modern insan modelini sunduğu düşüncesine dayanmaktadır.

Urry (2009) tarafından yapılan çalışmada, turizm teorisinde “karşıtlık” olgusuna vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda turizm turist dışı deneyimler ve turist deneyimleri arasındaki karşıtlıkta temellendiğini belirtmiştir.

Eric Cohen (1979), turizme, sosyoloji bakış açısıyla yaklaşmaktadır. “The Sociology Of Tourism: Approaches, Issues, And Findings” adlı çalışmada 8 teorik yaklaşım üzerine durmuştur. Bunlar; ticarileştirilmiş misafirlik olarak turizm, demokratikleştirilmiş seyahat olarak turizm, modern bir boş zaman aktivitesi olarak turizm, geleneksel hac yolculuğunun modern bir çeşidi olarak turizm, temel kültürel temaların bir ifadesi olarak turizm, kültürel bir süreç olarak turizm, etnik ilişkiler olarak turizm, neocolonialism olarak turizm olduğunu belirtmiştir.

Burkart ve Medlik, teori ile pratik arasında bir ilişki kurmaya ve turizmin dinamik doğasını yansıtmaya çalışmışlardır. Turizm endüstrisinde pazarlama, planlama ve geliştirme ile ilgili analiz yapıp istatistikî bilgilere yer vermişlerdir. Araştırmada, dünya ticaretinde turizmin önemli bir faktör olduğu sonucuna varmışlardır. Ortaya attıkları kuramı (turizm istihdam ve zenginlik yaratır) desteklemiştir (Burkart ve Medlik, 1974).

6. SONUÇ

Turizm olgusunun sosya-kültürel ve ekonomik boyutu üzerindeki artan etkisiyle beraber, turizmin bilimselliğinin sorgulanmasını da beraberinde getirmiştir. Kapsama alanı zamanla genişleyen turizm olgusu özellikle sosyal bilimlerde bulunan birçok disiplin tarafından incelenmiştir. Araştırmacıların ele aldığı konuların temelinde farklı bilim dalları ile ilişkili turizm olgusuna dair teoriler yer almaktadır. Farklı bakış açısı kazandıracak potansiyele sahip

kuramlar araştırmacılar tarafından ortaya atılmıştır. Bazı araştırmacılar turizm olgusunun ekonomik katkısı fazla olmasıyla ekonomik açıdan, bazıları turizme katılan bireylerin gittikleri yerlerde yer alan insanlar ile etkileşimleri sonucu sosyoloji alanından, bazıları turizm endüstrisi içinde bulunan kurum ve kuruluşlar bakımından işletme alanının, turistlerin tutum ve davranışlarının bir sonucu olarak psikoji biliminin incelediği bir konu olmuştur. Turizm olgusunun diğer bilim dalları ile ilişkili olduğu araştırmacılar tarafından desteklenmiştir. Geçmişten günümüze turizm hareketlerinin nedenleri ve sonuçları incelenerek birçok araştırmacı tarafından yaklaşım sunulmaya çalışılmıştır. Araştırmacılar tarafından genellikle turizmin farklı bilim dalları arasında etkileşimde bulunduğu disiplinler arası bir olgu olarak savunulmuştur. Diğer taraftan tek başına bir bilim olduğu konusunda teoriler mevcuttur. Bir konunun bilimselliğinin sorgulanması, teorik yaklaşımların incelenmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Turizm olgusu üzerine ortaya atılan teoriler ve teorileri destekleyici çalışmalar turizm olgusunun farklı yaklaşımlar ile anlaşılmasını gerektirmektedir. Yaşanan gelişmelere ve teorilere kapalı durumda olmadığını söylemek mümkündür. Akademik yönden çeşitli disiplinler ve bilim dallarını kapsayacak türde ele alınması gereken turizmin, disiplinler arası bir bilim olma yolunda gelişmekte olduğunu ve turizm ile bağlantılı olan bilim dallarındaki ilerlemelerin de turizmolojiye kapı aralayacağını belirtmek mümkün olmaktadır.

Kaynakça

- Apostel, L., Berger, G., Briggs, A., Michaud, G. (1972). *Interdisciplinarity Problems of Teaching and Research in Universities*, Paris: Centre for Educational Research and Innovation.
- Bacharach, S.B. (1989) Organizational Theories: Some Criteria For Evaluation. *The Academy Of Management Review*, 14(4).
- Barretto, M. (2004). *Produção científica na área de turismo. Um outro turismo é possível*. São Paulo: Contexto.
- Balso, M. D. Ve Lewis, A. D. (2007) *Recherche En Sciences Humaines Une Initiation A La Méthodologie*, Modulo: Montréal (Québec).
- Başdaner, O. (2018) *Turizm Alanının Sosyolojik ve Kuramsal İnşası İçin Bir Taslak*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). T.C. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı. Aydın.
- Bhatia, A.K (2002). *Tourism Development: Principles, Practices, Sterling*. New Delhi:Pvt. Ltd.
- Burkart, A.J., & Medlik, S. (1974). *Tourism: Past Present And Future*. London: Heinemann.
- Campbell, N., Robert, B. (1921). *What Is Science?* London : Methuen & Co. Ltd.
- Çetinkıran Balcı, E. (2019). Aristoteles'te Pratik Bilimlerin Değeri. *Viraverita E-Dergi: Disiplinlerarası Karşılaşmalar*, 9.
- Charles, G., Ritchie, B. (2006). *Tourism, Principles, Practices, Philosophies*, New Jersey: John Wiley&Sons.
- Cohen, E. (1979). *A Phenomenology of Tourist Experiences*, *Sociology*, 13 (2).
- Cohen, E. (1984). The Sociology Of Tourism: Approaches, Issues, And Findings. *Annual Review Of Sociology*, 10.

- Ceran, D., Onarıcıoğlu, A. S. (2018). Besin Zinciri Konusunun Kavratılmasında Disiplin Arası Bir Yaklaşım. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38 (3).
- Cooper, C., Fletcher, J., Gilbert, D., Wanhill, S. (1993). *Tourism: Principles and practices*. London: Pitman.
- Crompton, J. (1979). Motivations Of Pleasure Vacations. *Annals Of Tourism Research*, 6(4).
- Çallı, D. S. (2015). Turizm Yazınında Teorik Çerçeve de Yaşanan Tartışmalar Ve Turizmoloji Üzerine Nitel Bir Değerlendirme. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7.
- Dann, M. S. G. (1977). Anomie, Ego- Enhancement and Tourism. *Annals of Tourism Research*, 4 (4).
- Darbellay, F. & Stock, M. (2012). Tourism As A Complex İnterdisciplinary Research Object. *Annals of Tourism Research*, 39(1).
- Deniz, T., Kalem Yıldırım, M. (2018). Turizm Coğrafyası: Çalışmalar, Sorunlar Ve Yaklaşımlar. *Safran Kültür Ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1).
- Dinçer, F.İ., Çetin, G, E. Aslan, H., İzgi, M. T. ve Demiroğlu, O. C. (2007, Kasım). Turizmoloji Nedir? Turizm bilim Üzerine Yapılan Teorik Tartışmaları Değerlendiren Bir Analiz Çalışması. Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumunda sunulan bildiri, İzmir.
- Einstein, A. (1940). Considerations Concerning The Fundamentals Of Theoretical Physics. *American Association For The Advancement Of Science New Series*, 91 (2369).
- Franklin, A. (2003). *Tourism: An İntroduction*. Londra: Sage.
- Francois J., Belisle D. Hoy, R. (1980). The perceived impact of tourism by residents a case study in Santa Marta, Colombia. *Annals of Tourism Research*, 7(1).
- Gülcan, B. (2009). Turizmin Disipliner Evrimi. *Ticaret Ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1).
- Gündoğdu, B. N. (2019). *Turizmin Tarihi Çevreler Üzerindeki Etkilerinin Ve Turistik Alan Yaşam Döngüsü Bağlamında Safranbolu Örneğinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). T.C. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Kentsel Koruma Ve Planlama Programı. İstanbul.
- Göksan, E. (1978). *Turizmoloji*. İzmir: Uğur Ofset Matbaası.
- Gülbahar, O. (2009). 1990'lardan Günümüze Türkiye'de Kitle Turizmin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14 (1).
- Hacıoğlu, N., Avcıkurt, C. (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Hoerner, J. M. (2002) Towards a new definition of tourism. *Espaces, Tourisme & Loisirs*, 197.
- Inui, Y., D. Wheeler, S. Lankford (2006). Rethinking Tourism Education: What Should Schools Teach?. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 5(2).

- İstanbullu Dinçer, F., Çetin, G., Aslan, E. H., İzgi, M. T., Demiroğlu, O. C. (2007). Turizmoloji Nedir? Turizmbilim Üzerine Yapılan Teorik Çalışmaların Bir Analiz Çalışması Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu. Sunulmuş Bildiri. İzmir.
- Jacobs, H. H. (1989). *Interdisciplinary Curriculum: Design And Implementation*. Alexandria: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Jafari, J. (1977). Editors' page. *Annals of Tourism Research*, 5 (6).
- Jafari, J. (1990). Research And Scholarship-The Basis Of Tourism Education. *The Journal Of Tourism Studies*, 1(1).
- Jafari, J. (2003). *Encyclopedia of Tourism*. USA: Routledge.
- Jafari, J. (2005). El turismo como disciplina científica, *Política y sociedad*, 42(1).
- Kreishan, Fuad M. M. (2010). Tourism And Economic Growth: The Case Of Jordan. *European Journal Of Social Sciences*, 15 (2).
- Kozak, N., Kozak, M., A. Kozak, M. (2008). *Genel Turizm: İlkeler kavramlar*. (7. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kline, S.J. (1995). *Conceptual Foundations For Multidisciplinary Thinking*. Stanford: Stanford University Pres.
- Kozak, M. Ve Bahar, O., (2013). *Turizm Ekonomisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Leiper, N. (1981). Towards A Cohesive Curriculum İn Tourism-The Case For A Distinct Discipline. *Annals Of Tourism Research*, 8(1).
- Leiper, N. (1990). Tourist Attraction Systems. *Annals Of Tourism Research*, 17(3).
- Lew, A. A., Hall, C. M., Williams, A. (2004). *Tourism: Conceptualization, Institutions, And Issues*. Hall, C. M., Williams, A., Ve Lew, A. A., (Eds), A Companion To Tourism. Oxford: Blackwell.
- Lindsay, R.B. (1963). *The Role Of Science İn Civilisation*. New York: Harper And Row.
- Mason, P., (2008). *Tourism Impacts, Planning And Management*. Oxford: Butterworthheinemann.
- Moles, A. (2004). *Belirsizin Bilimleri: İnsan Bilimleri İçin Yeni Bir Epistemoloji*, Çev. Nuri Bilgin, İstanbul: Yky.
- MacCannell, D. (1999). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. Berkeley: University of California Press.
- Maviş, F., H.S. Ahıpaşaoğlu ve N. Kozak (2002). *Genel Turizm Bilgisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, Yayın No:727.
- Nuñez, T. (1989). *Touristic Studies in Anthropological Perspective*. Smith, V. L., (ed.), Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Mouza, M. (2018). *What Is Theory?*. Orcid: /0000-0003-1370-5029.

- Nash, D. (1981). Tourism As An Anthropological Subject. *Current Anthropology*, 22(5). (461-481).
- Oxford Dictionary Of English*, (2003). Oxford University Press,
- Öngel, E. (1983). *A Research Guide*. Ankara: Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Basımevi.
- Pearce, D. (1994). *Alternative Tourism: Concepts, Classifications and Questions*. In Smith, V.L. and Eadington, W.R. (eds) *Tourism Alternatives: Potentials and Problems in the Development of Tourism*, London: John Wiley: 15–30.
- Perkins, D. N. (1994). *The Intelligent Eye*. Santa Monica, Ca: The Getty Center For Education In The Arts.
- Plog, S. (1974). Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity. *Economics – Cornell Hotel and Restaurant Administration Quartely*, 14.
- Robinson, M. Ve Picard, D., (2006). *Tourism, Culture And Sustainable Development*. Paris: Unesco.
- Russell, B. (1997). *Religion And Science*, London: Oxford Uni. Press.
- Sert, S. İkiz Nağacı, A. (2012). Turizmin Bilimsel Konumuna İlişkin Akademisyenlerin Tutumları Üzerine Bir Araştırma. 1. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Antalya.
- Seppo E. A. (1982). Toward A Social Psychological Theory Of Tourism Motivation: A Rejoinder. *Annals Of Tourism Research*, 9 (2).
- Solmaz, A. (2019). Turizmin Doğuşu: Sosyolojik Bir Olgu Olarak Turizm Nasıl Ortaya Çıktı? *International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences*, 5(19).
- Smith, S.L.J. (1989). *Tourism: A geographical analysis*. Harlow: Longman.
- Smith, S. L.J. (1994). The Tourism Product. *Annals Of Tourism Research*, 21(3).
- Stronza, A. (2001). Anthropology of Tourism: Forging New Ground for Ecotourism and Other Alternatives. *Annual Review of Anthropology*, 30.
- Toskay, T. (1983). *Turizm: Turizm Olayına Genel Yaklaşım*. İstanbul: Der Yayınları
- Türk Dil Kurumu (2019). *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları
- Tribe, J. (1997). The Indiscipline of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 24(3).
- Timur, A. (2010). *Azerbaycan Turizm Potansiyelinin Kalkınma Amaçlı Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Programı, İzmir.
- Urry, J. (2009). *Turist Bakışı*, (çev. E. Tataroğlu & İ. Yıldız). Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Ural, Ş. (1984). Felsefi Açıdan Bilim. *Felsefe Arkivi*, 24.
- Ural, Ş. (1994). Bilim Felsefesi'nin Amacı Veya Bilim Felsefesi'nin Felsefesi. *Felsefe Arkivi*, 0(29).

- Veal, A.J. (1997). *Research Methods for Leisure and Tourism: a Practical Guide*. UK: Financial Times Pitman Publishing.
- Yalçın, P. Ve Yıldırım, H. (1998). Disiplinler Arası Öğretim Üzerine Bir Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası Öğretim Kavramı Ve Programlar Açısından Doğurduğu Sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12.
- Yüksel, A. (2019). Turizm Akademisinde Yanılsamalar. *Seyahat Ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 16(2).
- Zengin, B. (2010) Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisine Reel Ve Moneter Etkileri. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1).
- Wall, G., Mathieson, A., (2006). *Tourism: Change, Impacts And Opportunities*, Second Edition, New York: Pearson Prentice Hall.

International Refereed & Indexed
Open Access e-Journal
JAToR[©]
Journal of Applied Tourism Research

© Copyright of Journal of Applied Tourism Research is the property of University of Applied Sciences Tourism Faculty and its content may not be copied or e-mailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.